

nevelői jelentőségében még mindig nagyon kicsinylett *játékokot*, mint a gyermekben szűnyadó szabadságosztón első érvényesülését és különösen azon *játékokot*, mely egyuttal a szabad, friss levegőben való fölfrissüléshez hozzászoktat és azért megőríz az elernyítő, eltompító korcsmázási élettől.

(Folytatása következik.)

BUDAY JÓZSEF.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

— A tanítóképző tanárok képzése és képesítése. Mindennemű iskolánk tanítószemélyzetének képesítése már régen szabályozva van, csupán a képzőintézeti tanároké maradt szabályozatlanul mind ez ideig. Főoka ennek az, hogy tanítóképzőink legutolsó törvényes szervezése még 1868-ból való, mikor még általában is szervezetlen és fejletlen volt a tanárképzés és képesítés nemcsak nálunk, hanem külföldön is. A Berzeviczy-féle törvényjavaslat lett volna a magyar tanítóképzés újjászervezése s abban lett volna intézkedés a képzőintézeti tanárok qualificatiójáról is. Erről a törvényhozás nem intézkedhetett s így egyelőre rendeleti úton szabályozta e vallás- és közoktatásügyi miniszter a képzés és képesítés ügyét. Az új szabályzatnak csak az a része teljesen új, amelyik a képesítő vizsgálatot szervezi. A képzésre vonatkozó rész ugyanaz, amit Wlassics miniszter már 1899-ben elrendelt. Akkor folyóiratunkban behatóan ismertettük az ügynök előzményeit és a képzés rendszerében érvényesülő elveket.* Itt csak a főbb pontokra mutatunk rá. A képző tanfolyamra jeles oklevelű polgáriskolai tanárjelöltek vétetnek fel s két évi egyetemi tanulmány után bocsáttatnak képesítő vizsgálatra. E kérdésnek a szakkörökben való tárgyalása közben sokszor fölmerült és megvitattott egy másik képzésfolyamat is, amely szerint okleveles *elemi* népiskolai tanítók a polgári képzők mellőzésével közvetlenül az egyetemre vétetnének föl s ott 4—5 évi tanfolyamon képeztetnének ki képzőintézeti tanárokká. A Közokt. Tanács a szabályzat készítésekor számbavette ezt a módozatot is és kifejezte, hogy amidőn munkálatában ezt a módozatot mellőzte, azzal nem kívánt *ellene* foglalni állást, hanem szorítkozott csak annak a másik módozatnak a szabályozására, amelynek keretében fejlődött eddig nálunk a tanítóképzőintézeti tanárképzés s amely a gyakorlatban is már évek óta ki van próbálva, még pedig kedvező sikerrel. A másik módozat megvalósulását a jövő s az esetleges szükséglet fogják kifejleszteni. —

* Magy. Pæd. 1899. évf. 321. lapon: Kovács János «A tanítóképző tanárok képzése.»

A jeles oklevéllel felvett polgári iskolai tanárjelöltek az egyetemen főképen szakcsoportjuk egyik tárgyára koncentrálnak tanulmányaikat: emellett filozófiai és pädagogiai tanulmányokat folytatnak s közben alkalmas időben 4 heti tanítási gyakorlatot végeznek az arra kijelölt tanítóképzőkben. Az állam kollégiumokban gondoskodik arról, hogy az oda felvett jelöltek «szakpályájukra gond nélkül készülhessenek» s ahol egyúttal tanulmányaikban irányíttatnak is. — A képesítő vizsgálat kiterjed a jelöltnék fő tárgyára, a filozófia és pädagogia történetére, a népoktatás szervezetanára. A vizsgálatrabocsátás előfeltételével van gondoskodva arról, hogy a jelölt a tánfolyamon szakcsoportja többi tárgyaival is foglalkozott légyen, hogy tanítási gyakorlatot és megfelelő nyelvismereteket mutasson fel. A szakcsoportok a tanítóképzők szükségletéhez mérten vannak megállapítva. Mint fontosat kiemeljük, hogy egyik szakcsoport tárgyai csupán a filozófia és pädagogia; a jövőben tehát lehetséges lesz nálunk csupán a filozófia és tárgyak tanulmányozása alapján tanári oklevelet szerezni, ami újabb alkalmat ad arra, hogy e tudományok szakszerű művelése terjedjen és erősödjék Magyarországon. — A szabályzat egyformán vonatkozik a férfi- és nőtanárjelöltekre. A szabályzat kiadásával egyidejűleg kinevezte a miniszter az új tanárvizsgáló bizottság elnökévé *Pauer Imre dr.* egyetemi tanárt, aki mint a tanárképző kollégiumok kúrátora és a Közokt. Tanácsban a tanítóképző intézeti szakbizottság elnöke, eddig is igen sokat tett az ügy fejlesztésére és rendezésére. Egyúttal megbízta őt a miniszter, hogy tegyen javaslatot a vizsgálóbizottság összeállítására vonatkozólag.

*

— Iskolaorvosok az elemi iskolákban. Bizonyos, hogy az elemi iskolákban minden tekintetben nagyobb szükség van orvosokra, mint a középiskolákban, és hogy az elemi iskolákban az orvos működése üdvösebb és hatásában is általánosabb lehet. De hát középiskola kevés van, népiskola pedig sok s így a kevésbé szükségesre előbb telt a költség. A vallás- és közoktatásügyi miniszternek f. évi 14532. sz. rendelete egyelőre a nagyobb népességű állami népiskolákhoz akar iskolaorvosokat alkalmazni az 1906/7. iskolai évvel kezdődőleg, «amennyiben a törvényhozás a megfelelő fedezetet rendelkezésére bocsátja». Bizonyára mindnyájunknak forró óhajtása, hogy a törvényhozás még olyan időben üljön össze, hogy a többek között erre az üdvös intézményre is megszavazhassa a költségeket szeptemberig. A rendelettel együtt adta ki a miniszter az iskolaorvosok szabályzatát, amely 25 §-ban világosan és helyesen foglalja össze az iskolaorvos feladatát és teendőit úgy a normális, mint az abnormális tanulókkal szemben s általában az

iskolai egészségügy terén. Mindezekben az orvosnak tanácsadó szerepe van, intézkedési jog nélkül, «de ha javaslatai követésre nem találják, kivánságára a felettes hatóságnak tudomására hozandók (19. §.)». «A beteg tanulók gyógyítása nem az iskolaorvos feladata; erről a szülők tartoznak gondoskodni, esetleg a szegénykezelésre utasíthatók (14. §.)» Kiemeljük még a szabályzat következő intézkedéseit: «Az ismétlő iskolákban évente és tanfolyamonként 3—3, összesen 9 tanítást tart az egészségügy legfontosabb kérdéseiről. Ilyenek a fertőző bajok, a tüdővész, a táplálkozás, szeszes italok, a lakás, a munka, a testápolás, az első segély nyújtása, a gyermek- és betegápolás a leánytanulóknak (17. §.)» — «Az iskolaorvos a tanítótestület minden ülésére meghívandó s egészségügyi vonatkozású dolgokban szakvéleményt nyilvánítt (18. §.)» — «Évenként egy-egy fontosabb iskolaegészségügyi kérdésről a tanítótestületnek előadást tart, amely megbeszéléssel kötendő egybe. A tanítógyűléseken (köri, megyei) az elnök megkeresésére részt vesz és esetleg megfelelő előadást tart (20. §.)» — Tiszteletdíj minden osztály után 40 K. van előírányozva; az osztályok száma 10—20 lehet.

*

— Bölöni Farkas S. az amerikai nevelésről. Most, amikor nálunk a népiskolák államosítása miatt annyi harc folyik, és ezt a nagyjelentőségű kérdést pro és kontra annyian vitatják, — Amerika meg csak éppen az imént mutatta meg a st. louisi kiállításon tanügyének fejlettségét,* nem érdektelen egy régi, de evvel a két dologgal közösen összefüggő véleményt meghallgatnunk. Különösen, mert ez a régi vélemény éppen hét évtizeddel ezelőtt, tehát akkor hangzott el, mikor a legnagyobb magyar nálunk a nevelés eszméit is életrekelte, és mert olyan ember írta, aki a művelt Európa után Amerikát is bejárta. A székely Bölöni Farkas Sándorról van szó. Béldi Ferenc gróffal 1830-ban és 1831. elején megfordulván Délnémetországban, majd Francia- és Angolországban, — grófi utitársával 1831. július 27-én a Columbia póstahajóra szállt és szept. 3-án, utazásának 39. napján, — mely látás lepte meg szemeimet a' reggellel! — a newyorki öblöt pillantotta meg. — Bejárta egész Északamerikát, és minden iránt érdeklődött, mindent tanulmányozott, aini a művelt emberre jelentőséggel bír. Könyve, amelyet útjáról hazaérkezése után, 1833-ban adott ki, a parlamenti intézményekről és a botanikus kertekről egyforma hűséggel számol be, és nem ok nélkül történt, hogy már két évvel megjelenése

* L. Kemény Ferenc közleményét A st.-louis-i világkiállítás tanügyi csoportjai-ról a Magyar Pæd. 14. kötetében.

után, 1835-ben új kiadásra volt szükség. Ennek ¹ 54—58. lapján, a west-pointi katonai akadémiáról szólva, az *amerikai nevelési rendszer-t* is ismerteti.

«A népesség mennyiségéhez képest — írja — bizonyosan egy ország sincs Európában, hol a' nevelés és tanításra annyi intézet volna, mint Amerikában. — Európában az intézeteknek nagyobb része — kivéven Angliát, — az igazgatóság ² vagy annak közbejövetele által alapították, vagy az által tartatnak fenn. Mert *Európában az igazgatóság' érdekei közé tartozik, hogy a' népnek mely és csak mennyi része műveltesék, és hogy azok ne a' fennálló rendszer elleni módon 's azokkal ellenkező elvekre taníttassanak.* De Amerikában ellenkezőleg áll a' dolog: itt a' nép a' törvény értelménél fogva, felügyelője lévén az igazgatóságnak, azon just, hogy az ifjúságot miként és mely elvekben neveltesse, fenntartotta magának. — Több elnözetek kívánták azt, hogy a' nép a' nevelést magának tartsa. Nincs is Amerikában több intézet, mely egészen az igazgatóságtól függene, 's a' közpénztárból tartatnék fenn, — csak a' west-pointi katonai akadémia.»

További útjában Philadelphiába ért Farkas. A kereskedelem és közgazdaság hazájában, amely éppen ebben az évben, július 4-én temette el a nagy Monroét, természetesen megkapja figyelmét ez a kivétel: a tudomány városa. Amikor nálunk még csak alig érdeklődnek pædagogia iránt, itt «a' tudományos társaságok közül, legszámosabb tette a' *nevelés dolgát* céljául. E' tárgyat philosophiai szempontból talán sehol nem fejtegették nyomósabban s több sikerrel, mint Philadelphiában. De ezen társaságok nem maradtak csak a' theorianál, hanem annak a' *practicus életben bámulatos közetkezményeit is állították elé.* Azon nevezetes nagyobb iskolákon kívül, hol minden tudományok rendszeresen taníttatnak, *különös figyelmet fordítottak arra, hogy az egész városon általjában minden gyermek legalább írni és olvasni tudjon.* A szegényebbek tanítására társaságok állottak egybe, melyeknek 1831-re kiadott tudósítások szerint csak azon évben 5083 gyermek tanult ingyen.»³

Szomorú ellentét, hogy mikor Farkas ezeket írja, Magyarországból a koleráról szóló újságok várják őt. A Szepességben és Zemplénben a kolera miatt, (amely Kazinczytól is megfosztotta nemzetünket), föllázadt a nép. És míg Beldinek és Farkasnak lelke eltelt Phila-

¹ *Utazás Észak-Amerikában. Bölöni Farkas Sándor által.* Második kiadás. Kolozsvártt, Ifiabb Tilsch János tulajdona. 1835.

² *Igazgatóság-nak* Farkas a kormányt nevezi.

³ *Id. m. 328. l.*

delphia nagy műveltségével és haladottságával, hazájukról azt olvas-
sák a *Pennsylvania Inquirer*-ban, hogy a magyarországi «rémitő»
néhány esetek is elégségesek megfogatot adni, mire vetemedhetik a
tudatlanság s' baromi állapotban tartott nép, ha bódult dühében néhány
pillanatra lerázhatja láncait.»¹ Közli: *Gálos Rezső*.

HAZAI IRODALOM.

**Közérdekű tudnivalók a gyengetehetségű gyermekek oktatá-
sára szolgáló kisegítő-iskolákról.** A nagym. vallás- és köz-
okt. m. k. miniszterium megbízásából szülők, tanítók és iskolafen-
tartók tájékoztatására összeállította: *Éltes Máttyás*, a budapesti állami
kisegítő-iskola vezetője. Budapest, 1905. Ára 1 korona.

Még mindig nem látjuk elég tisztán a kisegítő-iskolák valódi célját,
még mindig nem ismerjük az ezen iskolákban alkalmazható helyes
eszközöket; még nem tudjuk, a népiskola-épületnek egyik külön szo-
bájában, vagy külön épületben legyen-e a kisegítő iskola? Mind-
ezekre 5 $\frac{1}{4}$ nyomtatott ivnyi füzetben tájékoztatást nyújt nekünk *Éltes*
Máttyás. Szerző dicséretet érdemlő fáradsággal gyűjti az adatokat és
szakértelemmel állítja össze. Tudja, mi történik ezen a téren külföldön,
közli velünk, mi történt és mi történik ez irányban hazánkban. Örülök,
hogy szerző a *Magyar Pædagogia* 1903. évi 5. számában közzétett cik-
kembem kifejtett elveket magáévá teszi. Azt mondtam: «*Én gyenge-
elméjük tanításánál első és főelvül állítom föl: «Mindenekelőtt képez-
zük az érzékeket!*»² Szerző is azt mondja: «*Csak fokozatosan lehet
őt fokozottabb figyelemre szoktatni. Hogy e célt elérhessük, a kisegítő-
iskolában állandóan az érzékek fegyelmezésére, gyakorlására kell töre-
kedni.*»³ Amit a *Magyar Pædagiában* a tanítás anyagára nézve mondtam,
ahhoz is hozzájárul a szerző, de csak elvben, mert a kivitelben
nem tud szabadulni a népiskolai tananyagtól, melyet a kormány a
normális tanuló gyermekek számára megállapít.

Ez alkalommal nem bocsájtkozom vitakozásba, mert nem akarom,
nem kívánom szerzőnek érdemeit hosszas fejtegetéseimmel csökkenteni,
csak egy kis jelenségre kívánom szerző becses figyelmét felhívni. Oly
nagy értéket tulajdonít az érzékek kimívelésének, hogy visszamegy
Comeniushoz, egész oldalakon idézi Rousseau-nak idevágó mondásait,
utal Guthsmuths német pædagogusra, hivatkozik a legújabb és legjobb

¹ U. ott 337. l.

² *Magyar Pædagogia* 1903. 5. sz. 260. old.

³ Közérd. Tudnivalók 15. old.